

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-126>

УДК 338.48-6:39(477)

ЕТНІЧНІ ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ – ЯК СКЛАДОВА ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

ETHNIC TOURISM RESOURCES – AS A COMPONENT OF THE ETHNOCULTURAL HERITAGE OF UKRAINE

Паньків Наталія Мирославівна

кандидат географічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2547-3432>

Pankiv Nataliya

The Ivan Franko National University of Lviv

Стаття присвячена дослідженню етнічних туристичних ресурсів в контексті термінології, структурних особливостей та територіальних відмінностей на прикладі Карпатських областей України. В статті акцентована увага на вивчення різних видів етнічних ресурсів областей – як складової культурно-історичної спадщини території, адже туризм та рекреація можуть слугувати безпосередніми носіями автентичних здобутків минулого та пропагування їх через культурно-історичні туристичні ресурси загалом та етнічні зокрема. На жаль, роль культурно-історичної спадщини в суспільстві доволі нестабільна та залежить від його ставлення та створення можливостей для її популяризації. Задля реалізації поставленої мети подана видова структура етнічних туристичних ресурсів та наведені приклади їхнього використання.

Ключові слова: туризм, рекреація, туристичні ресурси, етнічні ресурси, етнографічна складова, культурна спадщина території, етнічні території Українських Карпат.

The article is devoted to the study of ethnic tourism resources in the context of terminology, structural features and territorial differences using the example of the Carpathian regions of Ukraine. The article focuses on the study of various types of ethnic resources of the regions – as a component of the cultural and historical heritage of the territory, because tourism and recreation can serve as direct carriers of authentic achievements of the past and their promotion through cultural and historical tourist resources in general and ethnic ones in particular. Unfortunately, the role of cultural and historical heritage in society is quite unstable and depends on its attitude and the creation of opportunities for its popularization. To achieve this goal, a species structure of ethnic tourism resources is presented and examples of their use are given. From our point of view, ethnocultural tourism is a type of tourism that involves learning about the cultural and historical features of the emergence, evolution, and modern reflection of various ethnic groups in the region, which includes getting acquainted with the traditions, customs, everyday life, and crafts of the local population. The development of diverse ethnic tourism in any region requires the study and assessment of resource potential and tourism infrastructure in order to create further steps for their use. Within other Carpathian regions of Ukraine, it is also possible to use ethnic tourism resources, but most of them are poorly researched and not ready for both mass use and information promotion, as they are in a neglected state. This applies, for example, to Polish cemeteries within the Ivano-Frankivsk region (Halych, Kolomyia, Snyatyn, Ivano-Frankivsk, etc.). The situation is similar with the Jewish cultural and historical heritage of the Chernivtsi region, which is quite rich, although it is represented by the Museum of History and Culture of the Jews of Bukovina in Chernivtsi, located in the former Jewish People's House (Central Palace of Culture), where artifacts, Torah scrolls, photographs are stored; architectural monuments (People's House), ancient cemeteries (Sadgora in Chernivtsi, Storozhynets, Khotyn, Vyzhnytsia) and oral histories about the life of the Jews of the region, including the tragic events of the Holocaust and deportations, which testify to the powerful Jewish community of Bukovina. However, the lack of information promotion, the lack of a cadastre of tourist resources (including ethnic ones) and mapping of their locations, preservation and state of use often make it impossible to involve them in the tourist sphere.

Keywords: tourism, recreation, tourist resources, ethnic resources, ethnographic component, cultural heritage of the territory, ethnic territories of the Ukrainian Carpathians.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну обумовило перегляд пріоритетів розвитку суспільства, тим самим виокреслюючи домінуючі та основні вектори національного розвитку держави. З нашої точки зору, чи не основним вектором ідентифікації українського суспільства є вивчення та популяризація культурно-історичної спадщини через призму етнічного та етнографічного надбання суспільства. Туризм та рекреація можуть слугувати безпосередніми носіями автентичних здобутків минулого та пропагування їх через культурно-історичні туристичні ресурси загалом та етнічні зокрема. На жаль, роль культурно-історичної спадщини в суспільстві доволі нестабільна та залежить від його ставлення та створення можливостей для її популяризації. Чергова загроза геноциду українського народу ще більше актуалізувала питання нашої ідентичності та непересічності розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі концептуально-методологічні проблеми етнічного туризму розкрито в публікаціях Н. Гаврилюк, О. Дутчак, А. Голода й О. Мисяк, І. Бочана, Б. Рожкової та Н. Терес [1-4]. Різні аспекти розвитку цієї галузі проаналізовано насамперед на рівні окремих областей: Закарпатської області – в працях О. Бергхауера, М. Дністрянського, Одеської – М. Орлової, Житомирської – І. Кулаковської, Чернівецької – Ж. Бучко [5-7]. Аналіз різних передумов та ресурсів етнічного туризму зроблено в працях О. Заставецької, Л. Заставецької, К. Дударчук, Н. Стецько, В. Шикеринця, Т. Шпараги, М. Михайлюк та ін. [8; 9]. Дослідження поширення окремих ресурсів етнічного туризму розкрито і на рівні Львівської області, але є потреба цілісного аналізу перспектив розвитку цієї галузі в регіоні з урахуванням нових соціально-політичних викликів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поняття етнографічного туризму недостатньо розроблене в науковій туризмознавчій літературі. Зрозумілішим є визначення етнічного туризму, який дуже часто неправомірно звужують до відвідувань туристами місць свого історичного проживання, мова йде про ностальгичний аспект подорожі, який справді є суттєвими, проте не єдиним, адже здебільшого в організації етнічного туризму вирішальними є пізнавальні чинники (табл. 1). В статті виконана спроба подання власного бачення поняття «етнічний туризм» та його структуризація на основі

використання різних типів етнічних туристичних ресурсів.

Формулювання цілей статті. Дослідити та висвітлити основні ключові аспекти, що стосуються термінологічних та структурних особливостей етнічних туристичних ресурсів задля їх подальшого практичного застосування та збереження культурно-історичної спадщини кожного етносу регіону дослідження та її популяризації, зокрема через туризм – як безпосередній доторк туристів до життєвого простору місцевих мешканців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Культурно-історична спадщина є відображенням плинності часу в контексті геопросторової еволюції населення, через успадкування матеріальних та духовних цінностей етносу, нації чи народу в межах певної території. Саме поєднання понять культурно-історична спадщина та етнічна культура формує новий вираз – етнічна культурна спадщина. Її змістове наповнення відображає сукупність матеріальних (археологічних, архітектурних, біосоціальних..) та духовних (сакральних, мовних, подієво-звичаєвих..) здобутків та цінностей, що напрацював та успадкував певний етнос в межах історичної території. Часто поняття етнічного й етнографічного туризму ототожнюють. Так, Н. Дністрянська зазначає, що з огляду на семантику лексем «етнічний» та «етнографічний» ці поняття є взаємопов'язані, однак їх все ж треба розрізняти, розглядаючи етнічний туризм як ширше поняття, яке стосується використання в туристичній діяльності культурних ресурсів різних народів (до прикладу, у Закарпатті етнічних українців, угорців, і ромів, і румунів та ін.), а етнографічний туризм – як складову етнічного туризму, що передбачає надання туристичних послуг на засадах залучення ресурсних елементів традиційної культури і побуту етнографічних груп якогось одного народу (українського народу: бойки, гуцули, лемки). Етнографічний туризм за певних умов можна розглядати як складову етнічного туризму, який не вичерпується етнографічними аспектами, а може ґрунтуватися і на порівняльному пізнанні різних модерних національних культур. Етнографічний туризм можна класифікувати як от ностальгичний, екотуризм, сільський тощо, що є передумовою для формування різних туристичних кластерів.

Зважаючи на різноманіття думок та трактувань термінологічних компонентів, що стосуються етнічних аспектів використання території, з нашої точки зору, етнокультурний

Таблиця 1

Трагування етнічного туризму окремими авторами

1. Алла Гаврилук	Етнічний туризм – це підгрунття для втілення «українського етнічного ренесансу»
2. Л. Устименко	Етнічний туризм – як етнографічний, що є видом пізнавального туризму, основною метою якого є відвідування етнографічних об'єктів, що є історичною спадщиною народу, який проживав на цій території
3. В. Петранівський	Етнотуризм – як етнокультурний та інтегрований спеціалізований вид туризму, який сформувався на межі туризмології, культурології, етнографії, туристичного краєзнавства і рекреаології шляхом міждисциплінарного синтезу їх теоретико-методологічних і прикладних досліджень
4. Голод А.П., Мисяк О.М.	Етнічний туризм варто розглядати як один із різновидів культурного туризму, що пов'язаний із ознайомленням з традиційними культурно-побутовими особливостями життя населення дестинацій.
5. Кифяк В. Ф.	Етнічний туризм як подорожі, метою яких є зустрічі з рідними та близькими
6. Бочан І.О.	Це специфічна форма людської діяльності, мотивована прагненням до пізнання природно-історичних і міжкультурних ресурсів регіону, а також до усвідомлення цінностей етнографічних груп у місцях їхнього компактного проживання
7. Семків М.О.	Етно-пізнавальний (або етно-екскурсійний) туризм можна розглядати як подорожі, спрямовані на всебічне вивчення етнічних культур у їхньому історичному розвитку.

Джерело: сформовано автором на основі [9-11]

туризм – це вид туризму, який передбачає пізнання культурно-історичних особливостей виникнення, еволюції та сучасного відображення різних етносів регіону, що охоплює ознайомлення з традиціями, звичаями, побутом та ремеслами місцевого населення.

Всі ці визначення змістовно розкривають основну сутність етнічного туризму, проте пояснення потребують співвідношення релігійного та етнічного туризму, оскільки не всі ресурси релігійного туризму мають чітко виражений етнічний характер. Про це наголошує в своїй статті Н. Дністрянська, зазначаючи, що якщо сакральні об'єкти іудаїзму можна однозначно ототожнювати з єврейським етносом і використовувати в етнічному туризмі, то, скажімо, сакральні об'єкти католицької церкви вже не так просто ідентифікувати у відношенні до етнічних спільнот чи груп [12]. Часто в науковій літературі ототожнюють поняття етнічного й етнографічного туризму. Зважаючи на змістове наповнення цих термінів, вони є взаємопов'язані, проте не тотожними. Етнічний туризм є значно ширшим поняттям, що стосується використання в туристичній діяльності культурних ресурсів різних народів (наприклад, у Львівській області традицій і етнічних українців, і етнічних поляків, і етнічних німців, і євреїв, в Закарпатській-

окрім етнічних українців, ще й етнічних угорців, румунів, словаків, німців, в Чернівецькій окрім корінних українців – етнічних румунів, молдаван..), а етнографічний туризм – створення та надання туристичних послуг, в основі яких використання пам'яток традиційної культури і побуту етнографічних груп, до прикладу, українського народу (карпатських етнографічних груп як бойки, гуцули, лемки). Очевидно, що етнографічний туризм є складовою етнічного туризму, який не вичерпується етнографічними аспектами, а може ґрунтуватися і на порівняльному пізнанні здобутків різних модерних національних культур [12].

Що ж впливає на етнічну спадщину території? В основі факторного аналізу є низка чинників: природно-географічне розміщення (зокрема орографія), історичні особливості виникнення та розвитку, політико-географічні аспекти, соціально-економічні особливості тощо. Очевидним є те, що одним з чинників впливу та формування етнокультурних особливостей території є орографічні особливості, зокрема гірські масиви, заселення та культурний розвиток яких завжди були пов'язані з прилеглими рівнинними територіями, проте ускладненість соціально-економічного освоєння гірських територій мало власні особливості. Про це ґрунтовно описує

Мирослав Дністряняський в монографії «Роль різноспрямованих колонізаційних рухів у заселенні Українських Карпат...» Як стверджує науковець, етнокультурні передумови українських Карпат мали свої особливості, що відобразилися на спорідненості давньоукраїнського населення, проте територіально-політичні впливи (наявність кордону між Галицько-Волинською державою, згодом Королівством Польським, Угорським та Молдавським королівствами) обумовили масові міграції населення, впливаючи тим самим на етнічну структуру поселенської мережі Українських Карпат [5]. В результаті синтезу культурних традицій давніх українців рівнинних та гірських територій сформувалося культурне середовище української гірської традиційної культури з її районними етнографічними особливостями. Як результат – Карпатські області України володіють унікальною етнічною та етнографічною спадщиною, що популяризується через використання етнічних та етнографічних туристичних ресурсів. Львівська, Івано-Франківська, чернівецька та Закарпатські області є носіями етноресурсного потенціалу, що локалізований в межах територій поширення як етногеографічних груп українців (гуцули, лемки, бойки), так і в поселеннях проживання інших етнічних груп (румуни, молдавани, угорці, роми тощо) (табл. 2).

Зосередження ресурсів етнографічного туризму є суттєво диференційованим за такими етнографічними районами, як Гуцульщина, Бойківщина та Лемківщина. Найзбереженішими, упорядкованими й інформаційно розрекламованими є ресурси етнографічного туризму гуцульського етнографічного району, на засадах використання яких формуються Верховинсько-Криворівненський, Косівський, Яремчанський, Вишницько-Путильський та Рахівсько-Ясінський туристичні кластери [12].

Зважаючи на етнічне різноманіття Закарпатської області є можливість розвитку різних видів етнічного туризму в контексті територіальних відмінностей та особливостей видової структури етнічних ресурсів (рис. 1).

В межах інших Карпатських областей України також можливе використання етнічних туристичних ресурсів, проте більшість з них є мало дослідженими та неготовими як для масового використання, так і для інформаційної популяризації, оскільки знаходяться в занедбаному стані. Це стосується, до прикладу польських кладовищ в межах Івано-Франківської області (Галич, Коломия, Снятин, Івано-Франківськ тощо). Крім того, польська історична спадщина в області представлена замками (Коломия, Снятин), костелами (Івано-Франківськ – Кафедральний собор Воскресіння Христового (колишня

Таблиця 2

Туристичні ресурси різних етносів Закарпатської області

Етнос	Туристичні ресурси	Місцезнаходження
Українці (гуцули, бойки, лемки)	Дерев'яні церкви (Святого Миколая – с. Колочава, Святого Георгія – с. Ділове), фестивалі (Гуцульська бринза – м. Рахів), музеї народного побуту (Музей-скансен – Ужгород), гуцульська кераміка (Косівська кераміка – Рахівський район).	Рахівський, Міжгірський райони, Колочава, Ділове, Ужгород
Угорці	Мукачівський замок (м. Мукачево), замок Шенборнів (с. Карпати), церква Святого Георгія (м. Берегове), Берегівська синагога (м. Берегове), винні фестивалі (Берегівський район).	Мукачево, Берегове, Невицьке, с. Карпати
Румуни	Церква Святого Іллі (с. Нижня Апша), румунські хати (с. Біла Церква), музей румунської культури (м. Сигіт), традиційне ткацтво (с. Середнє Водяне).	Хуст, Тячів, Рахів, Нижня Апша, Біла Церква, Сигіт, Середнє Водяне
Словаки	Дерев'яна церква Святого Миколая (с. Великі Лази), словацькі народні будівлі (м. Ужгород), етнографічний музей (с. Осава), культурна спілка словаків (м. Ужгород).	Великі Лази, Осава, Ужгород
Роми	Циганські поселення (м. Берегове, с. Підвиноградів), ромські культурні центри (м. Мукачево, м. Ужгород), музичний фестиваль «Ромська мелодія» (м. Ужгород).	Лисичово, Ужгород, Мукачево, Берегове, Підвиноградів

Джерело: сформовано автором на основі [3; 13]

колегіата), Долина – костел Непорочного Зачаття, Тисмениця, Надвірна – костели), палацами (Палац Потоцьких в Івано-Франківську, палаці в Бучачі, Тернопільська область, проте це частина спільного культурного простору), а також модерністичною архітектурою та місцями, пов'язаними з польською шляхтою й культурою, що відображають багатівкову польську присутність у регіоні та вплив польської архітектурних стилів на місцеву забудову (Архітектура 1920-30-х років в Івано-Франківську (Станіславі). Ця спадщина є невід'ємною частиною багатокультурної історії Івано-Франківського регіону, свідчить про спільний польсько-український простір, особливо до 1939 року [14].

Схожа ситуація з Єврейською культурно-історичною спадщиною Чернівецької області, що є досить багатою, хоча представлена Музеєм історії та культури євреїв Буковини у Чернівцях, розташованим у колишньому Єврейському Народному Домі (Центральний палац культури), де зберігаються артефакти, сувої Тори, фотографії; пам'ятками архітектури (Народний дім), старовинними кладовищами (Садгора в Чернівцях, Сторожинець, Хотин, Вижниця) та усними історіями про життя євреїв краю, включаючи трагічні події Голокосту та депортацій, що свідчать про потужну єврейську громаду Буковини. Проте недостатність інформаційної промоції, відсутність кадастру туристичних ресурсів (етнічних в тому числі) та картографування місць їхнього розміщення, збереженості та стану використання часто унеможлиблює залучення в туристичну сферу використання.

Розвиток різновидового етнічного туризму будь-якого регіону вимагає вивчення, оцінки ресурсного потенціалу та туристичної інфраструктури задля створення подальших кроків їхнього використання, що можливо на наяв-

ності низки етнічних туристичних ресурсів (рис. 1).

1. Традиційно-етнографічний туризм. Передбачає знайомство з побутом, ремеслами, традиціями та культурою певного етносу [15]. В Закарпатській області це може включати відвідування автентичних сіл, участь у народних обрядах і спостереження та участь в ремісничих процесах. До прикладу – село Верб'яж, у Мукачівському районі Закарпатської області, де можна побачити виготовлення традиційних гончарних виробів, знайомство з косівсько-кутівською гуцульською керамікою в гончарній майстерні родини Проць, м. Косів тощо.

2. Сакральний етнотуризм передбачає подорожі до місць духовно-релігійного значення певного етносу, що пов'язані з відвідуваннями храмів, монастирів, цвинтарів, некрополів, місць народних обрядів, вірувань та традицій.

3. Освітньо-пізнавальний туризм. Спрямований на отримання знань про історію, мистецтво та етнічне розмаїття регіону через майстер-класи, лекції та екскурсії, що стосуються культурно-історичних особливостей виникнення та розвитку конкретного етносу чи етнографічної групи [7]. Так, в межах Закарпатської та Івано-Франківської областей часто проводять майстер-класи, що стосуються розпису гуцульської кераміки (Мукачево, Яремче).

4. Фестивальний етнотуризм пов'язаний з організацією фестивалів, що відображають місцеві традиції, гастрономію, музику та ремесла, створюючи атмосферу культурного свята. Етнофестивалі презентують фольклорне багатство, побут та звичаї, культурні цінності, духовну та матеріальну спадщину етносу чи етнічної групи. Приклад: «Винний фестиваль» у Берегові, присвячений тра-

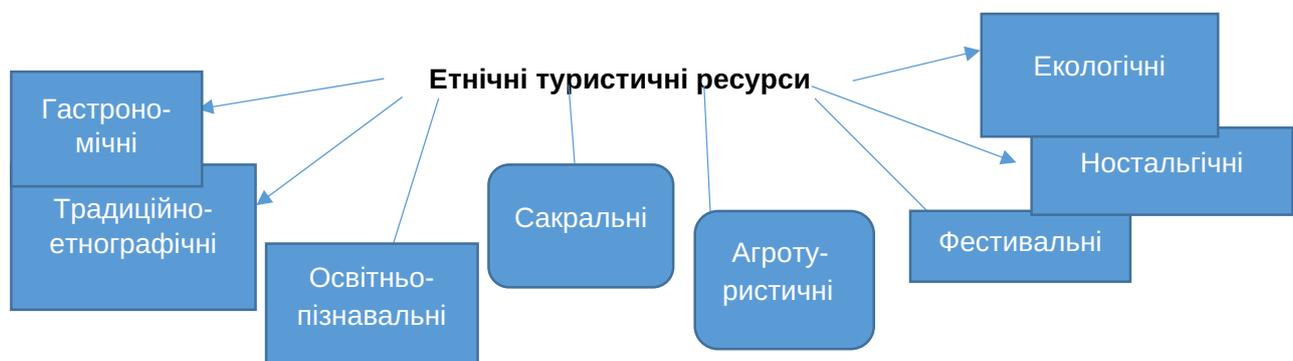

Рис. 1. Структура етнічних туристичних ресурсів

Джерело: сформовано автором на основі [3; 13; 15]

диціям виноробства, Міжнародні Бойківські фестини, «Бойківська ватра», «Гуцульська бринзя» тощо [3; 16].

5. Гастрономічний етнотуризм пов'язаний з місцями локалізації автентичної кухні етносу чи етнічної (етнографічної) групи. Це також можуть бути гастрофестивалі – дегустації місцевої етнічної кухні чи окремих страв, напоїв тощо. До етнічно-кулінарних слід віднести традиційний фестиваль бринзи (по-місцевому бриндзі), що проходить у Рахові й завершує літній полонинський сезон. У фестивалі «Червоне вино» (м. Мукачево) беруть участь понад вісімдесят виробників вина. Гості можуть продегустувати різні сорти вин і придбати будь-які з них. Популярним є фестиваль солонини, що відбувається у Міжгір'ї. В 2006 році в с. Лазещина Рахівського району вперше був проведений фестиваль картоплі [7].

6. Етнічний агротуризм. Передбачає перебування в сільській місцевості проживання конкретного етносу чи етнічної групи, знайомство зі способом життя місцевих жителів, їхніми звичаями та насолоду природними ландшафтами, участь в окремих видах с/г робіт тощо. Він поєднує в собі елементи сільського та культурного туризму через призму занурення в автентичний сільський спосіб життя. Приклад: проживання в традиційних закарпатських хатах, у селі Лумшори, Перечинського району Закарпатської області, відомому термальними джерелами [15].

8. Етнічний екотуризм поєднує принципи екотуризму та етнічного туризму, передбача-

ючи мандрівки до місць, багатих природними ресурсами, де поєднуються культурно-традиційні етнічні аспекти з природною різноманітністю, при цьому мінімалізуючи негативний вплив на довкілля. Приклад: екскурсії в Карпатський національний природний парк із етнокультурним компонентом тощо [17].

Висновки. Проведений аналіз засвідчив актуальність використання етнічних туристичних ресурсів зважаючи на насиченість Карпатського регіону етнокультурними ресурсами, представленими традиційними ремеслами, гастрономією, архітектурною та духовною спадщиною численних етнічних груп українців (гуцулів, бойків, лемків), угорців, румунів, словаків, євреїв, ромів та інших. Розвиток традиційно-етнографічного, сакрального, освітньо-пізнавального, фестивального, гастрономічного, етнічного агротуризму, етнічного екотуризму сприяє не лише зростанню туристичних потоків, а й активізації місцевих громад, збереженню нематеріальної спадщини та підвищенню туристичної привабливості регіону. Особливу актуальність дослідження набуває в умовах російсько-української війни, коли зростає потреба в підтримці культурної самобутності, розвитку регіонів та створенні нових можливостей для внутрішнього туризму. Карпатський регіон може відігравати роль центру етнокультурної консолідації українського суспільства, а туризм, орієнтований на пізнання культури, здатен об'єднувати людей, формувати міжетнічну толерантність та зберігати цінності, що є особливо важливим у воєнний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гаврилюк А. Сучасний розвиток українського етнотуризму: зміна парадигми. *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія*. 2013. Вип. 665-666. С. 56-61. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2013_665-666_12.
2. Бочан І. О. Вступне слово про етнотуризм. *Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи* : Зб. матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 26 квітня 2017 р.). Львів: ЛІЕТ, 2017. С 5-7
3. Голод А. П., Мисяк О. М. Етнічний туризм у Карпатському регіоні: структурні особливості та проблеми розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 15 (1). С.134-141.
4. Терес Н. В. Етнотуризм. Навчальний посібник. Для здобувачів освіти денної форми навчання. К., 2022. В-во НУШ. 92 с. URL :<https://ethnic-studies.knu.ua> (дата звернення 19.01.26)
5. М. Дністрянський. Роль різноспрямованих колонізаційних рухів у заселенні Українських Карпат упродовж XIII – першої половини XIX ст.: монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 116 с.
6. Кулаковська І.М. Етнокультурний потенціал як чинник підвищення екскурсійної привабливості регіону. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kulakovska.htm (дата звернення 19.01.26)
7. Бучко Ж. Сутність поняття етнотуризму: підходи та визначення. *Міжнародна науково-практична конференція «Географічна освіта і наука: вик», присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті Україна*, м. Львів: В-во ЛНУ імені І.Франка. 2023. С. 150-153.
8. Заставецька О. В., Дударчук К. Д. Ресурсно-туристичне районування Тернопільської області на основі атрактивності історико-культурного потенціалу. *Наукові записки Тернопільського національного*

педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. 2013. № 1. С. 155-161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUg_2013_1_26.

9. Любіцева О. О. Шпарага Т.І. Музейний туризм: навчальний посібник. К: в-во Національного університету імені Тараса Шевченка. 2021. 150 с.

10. Кифяк В. Ф. Організація туризму: навчальний посібник. Чернівці: Книги XXI, 2008. 344 с.

11. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство. Навчальний посібник. К.: Знання, 2006. 575 с.

12. Дністрянська Н. Етнографічний туризм як резерв соціально-економічного розвитку Українських Карпат. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2016. Випуск 50. С. 141-147.

13. Бабічин Ю. У Закарпатті стає популярним релігійний туризм. URL: <https://www.mukachevo.net/ua/news/view/24106> (дата звернення 18.04.2025).

14. Забуті некрополі Галича. Спільне минуле, як можливість для діалогу щодо збереження місць пам'яті і об'єктів культурної спадщини в сучасності. URL: https://ifoonsku.ucoz.ua/news/zabuti_nekropoli_galicha_spilne_minule_jak_mozhlyvist_dlja_dialogu_shhodo_zberezhennja_misc_pam_39_jati_i_ob_39_ektiv_kulturnoji_spadshhini_v_suchasnosti/2021-11-25-8442_9 (дата звернення 11.12.2025)

15. Худоба В. В., Четирбук О. Р. Загальні поняття культурного та етнічного туризму. Лекція з навчальної дисципліни «Культурний та етнічний туризм». Для студентів спеціальності 242 Туризм (спеціалізація «Туризмознавство»). Львів, 2017. 7 с.

16. Рутинський М.Й., Топорницька М.Я. Етнофестивальний туризм: теоретичні засади та етногеографічні аспекти організації. *Географія та туризм*. 2011. Випуск 16. С. 82-93.

17. Етнічний туризм URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>(дата звернення 11.12.2025)

REFERENCES:

1. Havryliuk, A. (2013). Suchasnyi rozvytok ukraïnskoho etnoturyzmu: zmina paradyhmy [Modern development of Ukrainian ethnotourism: Paradigm shift]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Filosofïia*, 665–666, 56–61. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2013_665-666_12 (in Ukrainian)

2. Bochan, I. O. (2017). Vstupne slovo pro etnoturyzm [Introductory remarks on ethnotourism]. In *Rozvytok etnoturyzmu: problemy ta perspektyvy* [Development of ethnotourism: Problems and prospects] (Proceedings of the V All-Ukrainian scientific-practical conference of young scientists, Lviv, April 26, 2017) (pp. 5–7). Lviv Institute of Economics and Tourism. (in Ukrainian)

3. Holod, A. P., & Mysiak, O. M. (2015). Etnichni turyzm u Karpatskomu rehioni: strukturni osoblyvosti ta problemy rozvytku [Ethnic tourism in the Carpathian region: Structural features and development problems]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 15(1), pp.134–141. (in Ukrainian)

4. Teres, N. V. (2022). Etnoturyzm [Ethnotourism]. NUSH Publishing. <https://ethnic-studies.knu.ua>

5. Dnistrianskyi, M. (2019). *Rol riznospryamovanykh kolonizatsiinykh rukhiv u zaseleenni Ukraïnskykh Karpat uprodovzh XIII – pershoi polovyny XIX st.* [The role of multidirectional colonization movements in the settlement of the Ukrainian Carpathians from the 13th to the first half of the 19th century]. Ivan Franko National University of Lviv. 116 p. (in Ukrainian)

6. Kulakovska, I. M. (n.d.). Etnokulturnyi potentsial yak chynnyk pidvyshchennia ekskursiinoi pryvablyvosti rehionu [Ethnocultural potential as a factor of increasing excursion attractiveness of a region]. https://tourlib.net/statti_ukr/kulakovska.htm (in Ukrainian)

7. Buchko, Zh. (2023). Sutnist poniattia etnoturyzmu: pidkhody ta vyznachennia [The essence of the concept of ethnotourism: Approaches and definitions]. In *Heohrafichna osvita i nauka* [Geographical education and science] (pp. 150–153). Ivan Franko National University of Lviv. (in Ukrainian)

8. Zastavetska, O. V., & Dudarchuk, K. D. (2013). Resursno-turystychno raionuvannia Ternopilskoi oblasti na osnovi atraktyvnosti istoryko-kulturnoho potentsialu [Resource-tourism zoning of Ternopil region based on attractiveness of historical and cultural potential]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serïia: Heohrafiia*, 1, 155–161. http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUg_2013_1_26 (in Ukrainian)

9. Liubitseva, O. O., & Shparaha, T. I. (2021). Muzeinyi turyzm [Museum tourism]. Taras Shevchenko National University of Kyiv. (in Ukrainian).

10. Kyfiak, V. F. (2008). Orhanizatsiia turyzmu [Tourism organization]. Knyhy XXI. 344 p. (in Ukrainian).

11. Petranivskiy, V. L., & Rutynskiy, M. Y. (2006). Turystychno kraieznavstvo [Tourist local studies]. Znannia. 575 p. (in Ukrainian)

12. Dnistrianska, N. (2016). Etnohrafichniy turyzm yak rezerv sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainykh Karpat [Ethnographic tourism as a reserve for socio-economic development of the Ukrainian Carpathians]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya heohrafichna*, 50, pp. 141–147. (in Ukrainian)
13. Babichyn, Yu. (2025). U Zakarpatti staie populiarnym relihiinyi turyzm [Religious tourism is becoming popular in Zakarpattia]. <https://www.mukachevo.net/ua/news/view/24106> (in Ukrainian)
14. Zabuti nekropoli Halycha. Spilne mynule yak mozhlyvist dlja dialohu shchodo zberezhennia mists pamiaty i obektiv kulturnoi spadshchyny v suchasnosti [Forgotten necropolises of Halych: Shared past as an opportunity for dialogue on preserving places of memory and cultural heritage]. (2021). https://ifoonsku.ucoz.ua/news/zabuti_nekropoli_galicha_spilne_minule_jak_mozhlyvist_dlja_dialogu_shhodo_zberezhennja_misc_pam_39_jati_i_ob_39_ektiv_kulturnoji_spadshhini_v_suchasnosti/2021-11-25-8442 (in Ukrainian)
15. Khudoba, V. V., & Chetyrbuk, O. R. (2017). *Zahalni poniattia kulturnoho ta etnichnoho turyzmu* [General concepts of cultural and ethnic tourism]. Ivan Franko National University of Lviv. 7 p. (in Ukrainian)
16. Rutynskyi, M. Y., & Topornytska, M. Y. (2011). Etnofestyvalnyi turyzm: teoretychni zasady ta etnoheohrafichni aspekty orhanizatsii [Ethno-festival tourism: Theoretical foundations and ethnogeographical aspects of organization]. *Heohrafiia ta turyzm*, 16, pp. 82–93. (in Ukrainian)
17. Etnichniy turyzm [Ethnic tourism]. (n.d.). Wikipedia. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Дата надходження статті: 05.12.2025

Дата прийняття статті: 18.12.2025

Дата публікації статті: 29.12.2025